

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ
ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА
ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

Данни за регистрираните случаи на бяс в ЕС през 2016 г.

По данни от годишния научен доклад на Европейски орган по безопасност на храните и Европейски център за профилактика и контрол на заболяванията относно тенденциите и източниците на зоонози, заразни агенти, причиняващи зоонози и огнища, причинени от хранителни продукти през 2016 г., за периода 2015 – 2016 г. няма обявени случаи на бяс при хора, за разлика от предходни периоди (2012 – 2014), когато са докладвани 6 случая на заболяването, повечето от които с екзогенен произход (инфектиране в държави, извън ЕС). Рискът, свързан с това заболяване остава висок за държавите от Източна Европа, където следва да се провежда ваксинация при хора, изложени на по-висок риск.

*Като най-ефективна мярка за превенция на беса при хора се посочва ограничаване и ликвидиране на заболяването при домашни (кучета) и диви животни (лисици), чрез прилагане на ваксинация и контрол на числеността (плътността) на популацията от възприемчиви животни. От 2013 година до сега се наблюдава спад в случаите на бяс при диви животни в ЕС. Приблизително 2000 проби от 15 ДЧ са докладвани с отрицателен резултат за наличие на заболяването. През 2016 г. има тенденция към намаляване на процента на положителните за бяс лисици в ЕС на 0.04% в сравнение с 0.2% през 2015 г., на фона на 25% по-малък брой изследвани за бяс лисици. Докладван е случай на бяс при енотовидно куче (*Nyctereutes procyonoides*) в Полша.*

Данните от надзора при домашни животни (кучета) показват, че заболяването е ендемично в Източна Европа, с докладвани положителни случаи в Полша и Румъния.

*В резултат от изпълнението на програми за надзор за установяване на вируса на беса (*Lyssavirus*) при прилепи в 19 ДЧ на ЕС, е установен първи случай на бяс (EBLV-1) при прилепи в Белгия и втори (EBLV-2) от 2009 до сега в Финландия. В допълнение, 6 ДЧ (Франция, Германия, Холандия, Полша, Испания и Обединеното Кралство) са докладвали положителни резултати и установяване на вируса на беса при прилепи. Делът на положителните случаи при прилепи се е увеличил от 1.4%*

през 2012 г. на 3.5% през 2016 г., което вероятно е свързано с интензифициране на надзора при този вид бозайници в ДЧ.

Необходимо е да продължат усилията за прилагане на ефективен надзор на беса при диви и домашни животни, поради съществуващия риск от интродукция на заболяването от ендемични в свободни региони в ЕС.

Данни от надзора/мониторинга на заболяването бяс в ЕС през 2016 г.:

🚩 Бяс при хора:

Обявяването на случаите на бяс при хора е задължително в повечето държави-членки на ЕС, Исландия, Норвегия и Швейцария.

Гърция и Литва не предоставят информация за прилаганата от тях система за наблюдение.

Повечето държави прилагат дефиницията на ЕС за „случай на бяс“, с изключение на Дания, Финландия, Франция, Германия, Гърция и Италия.

Прижизнената диагностика на заболяването, в повечето държави се основава на изследване на слюнчен секрет или кожна биопсия от шийната област. Патологоанатомично се вземат проби от централната нервна система за установяване на вирусен антиген или геном, чрез real time RT-PCR метод или вирус изолация. За серологична диагностика се използва кръвен серум или спинална течност.

През 2016 г., всички ДЧ на ЕС, с изключение на Малта, са докладвали данни за заболяването бяс при хора.

В периода 2012 г. – 2014 г. са доказани 6 случая на бяс при хора, докато през 2015 г. и 2016 г. няма докладвани такива. В пет от тези 6 случая на бяс, заразяването се е осъществило в страни, извън ЕС (Хаити, Индонезия, Мали и Мароко), а последния е с произход Румъния, която е ендемична за заболяването.

🚩 Бяс при животни:

Данните от програмите за надзор на беса се използват главно за доказване липсата на заболяване на територията на дадена страна или за да се установи наличието и разпространението му. Информация за статута на държавите-членки, свободни от заболяването е достъпен на електронната страница на Световната организация по здравеопазване на животните (ОИЕ) - <http://www.oie.int/en/animal-health-in-the-world/rabies-portal/>.

Съгласно Регламент на ЕС No 652/2014¹, многогодишните национални програми за ликвидиране на заболяването бяс са обект на съфинансиране от ЕС. През 2016 г., са одобрени национални програми за надзор, контрол и ерадикация на беса в 13 ДЧ: България, Хърватска, Естония, Финландия, Гърция, Унгария, Италия, Латвия, Литва, Полша, Румъния, Словакия и Словения.

Програмите за ерадикация включват основно оценка на разпространението на заболяването при рискови категории животни, предимно диви животни, намерени мъртви в техните естествени местообитания или съмнителни случаи при прицелни видове животни – лисици, язовец, енотовидни кучета и др. Мониторинга на беса включва също така и рутинно изследване на домашни животни (говеда, овце, кози, зайци и др.), показали нервни признаци, наподобяващи клинична картина на бяс и оценка на ефекта от проведената ваксинация (титри на пост ваксинални антитела) при внос на животни (предимно кучета и котки), произхождащи от територии и държави, които не са включени в Анекс II на Регламент на ЕС No 577/2013².

Важен елемент от прилаганите програми за надзор на беса е оценката на ефективността от оралната ваксинация на лисици. Понастоящем програми за орална ваксинация на лисици срещу бяс се изпълняват частично в някои региони на Финландия (югоизточната граница с Русия), Естония (по границата с Русия), Латвия и Литва (по граничния район с Беларус), Полша (50% от територията на страната, граничеща с Русия), Унгария (15 региона), Словакия (цялата територия на страната, с изключение на районите, граничещи с Чехия, Австрия и Унгария), Хърватска (цялата страна, с изключение на островите в Адриатическо море), Гърция (24 региона), България (16 административни области), Словения (цялата територия), Румъния (цялата територия), Италия (областите Friuli, Venezia и Giulia).

Орална ваксинация на лисици се прилага и в някои съседни на ЕС държави от Балканския регион, като: Сърбия, Косово, Македония, Албания, Босна и Херцеговина, Украйна, Молдова и Русия.

През 2016 г., 19 ДЧ са изпълнявали програми за надзор на беса при прилепи: Австрия, Белгия, Чехия, Дания, Естония, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Италия, Люксембург, Холандия, Полша, Румъния, Словакия, Словения, Испания и Обединеното Кралство Великобритания.

¹ Регламент (ЕС) № 652/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година за установяване на разпоредби за управлението на разходите, свързани с хранителната верига, здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, здравето на растенията и растителния репродуктивен материал.

² Регламент (ЕС) № 576/2013 НА на Европейския парламент и на Съвета от 12 юни 2013 година относно движението с нетърговска цел на домашни любимци и за отмяна на Регламент (ЕО) № 998/2003

Анализ на данните:

Резултатите от проведените програми за надзор на беса са обобщени в отделни таблици, приложения към настоящия доклад, както следва:

1. Надзор на беса при диви животни (лисици, чакали, язовец, миещи мечки, елен, гризачи, бялка, зайци, мечки, рис, вълци, таралежи, норки, катерици, порове, видри)
2. Надзор на беса при прилепи
3. Надзор на беса при домашни животни (говеда, дребни преживни животни, еднокопитни, свине, зайци, пор)

Всички данни са обобщени на ниво ДЧ. Данните за докладваните случаи на бяс/Lyssavirus при хора и животни, включително прилепи, в държавите от ЕС за периода 2012 г. – 2016 г. са представени в таблица 1.

Табл. 1: Данни за случаите на бяс/Lyssavirus при хора и животни в ЕС за периода 2012 – 2016г.

	2016	2015	2014	2013	2012	Източник на информация
Човек						
Общ брой потвърдени случаи	0	0	3	1	2	ECDC
Брой държави, докладвали данни	27	28	28	28	28	ECDC
Произход на инфекцията – държави в ЕС	-	-	0	0	1	ECDC
Произход на инфекцията – страни, извън ЕС	-	-	3	1	1	ECDC
Неизвестен източник на инфекция	-	-	0	0	0	ECDC
Животни						
Лисици						
брой изследвани животни	37 296	49 875	41 854	49 190	25 503	EFSA
% животни с положителен резултат	0,04	0,20	0,25	1,11	0,05	EFSA
брой държави, докладвали данни	22	21	22	23	20	EFSA
Миещи мечки и енотовидни кучета						
брой изследвани животни	1172	725	795	1040	815	EFSA
% животни с положителен резултат	0,09	0,28	0,13	0,00	0,49	EFSA
брой държави, докладвали данни	7	7	10	12	7	EFSA
Диви животни (други, освен лисици и енотовидни кучета)						
брой изследвани животни	2036	3789	3934	3468	2337	EFSA
% животни с положителен резултат	0	0,2	0,3	1,1	0	EFSA
брой държави, докладвали данни	15	15	16	20	16	EFSA
Кучета						
брой изследвани животни	2456	2964	2943	3326	2110	EFSA
% животни с положителен резултат	0,1	0,5	0,3	2,2	0,4	EFSA
брой държави, докладвали данни	23	21	22	24	21	EFSA

Прилепи

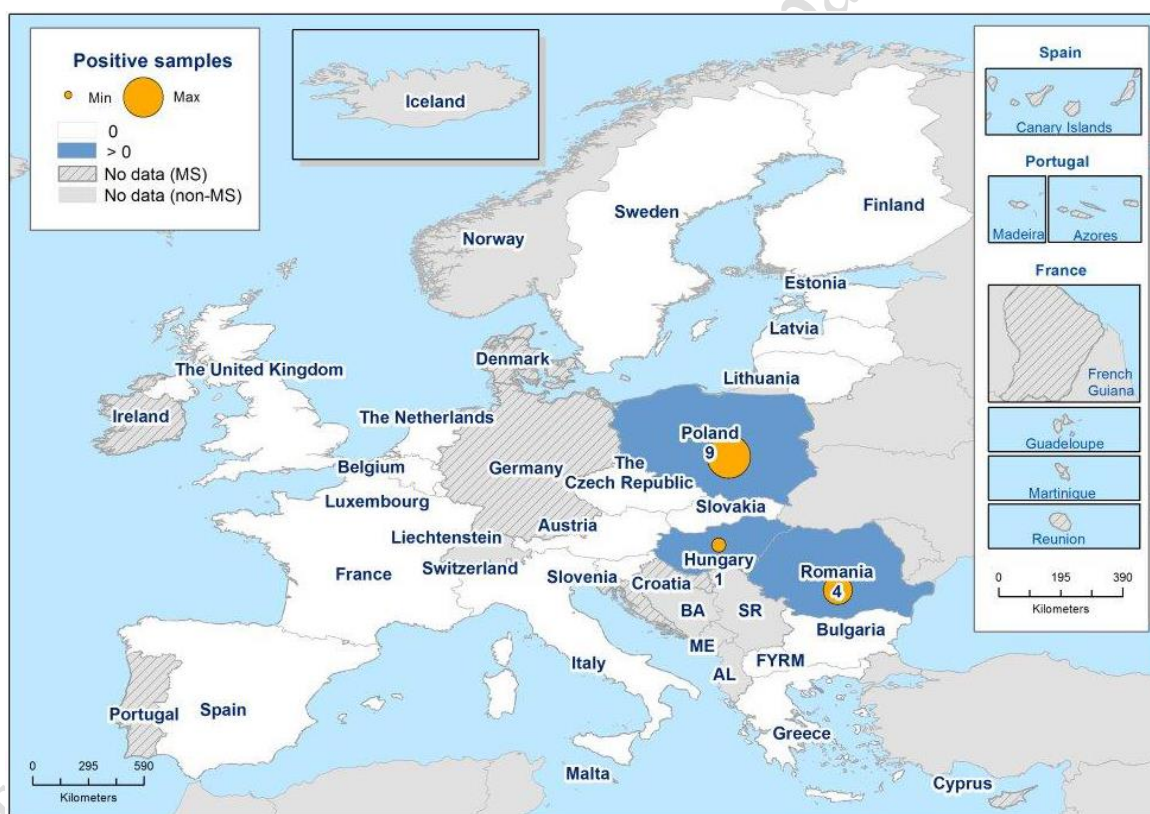
брой изследвани животни	1405	1747	1969	1442	2012	EFSA
% животни с положителен резултат	3,5	1,9	1,7	1,3	1,4	EFSA
брой държави, докладвали данни	19	17	16	19	17	EFSA

Бяс при диви животни:

- лисици (*Vulpes vulpes*)

Данни от надзор на бяс при лисици (*Vulpes vulpes*) през 2016 г. са докладвани от 22 ДЧ и 4 страни, извън ЕС. В рамките на ЕС са изследвани общо 37 296 лисици, от които 14 (0.04%) с положителен резултат в три различни ДЧ - Полша (9), Румъния (4) и Унгария (1). Четири случая на бяс при лисици са установени в Сърбия. В сравнение с 2015 г., през 2016 г. са изследвани с 25% по-малко лисици в ЕС.

Географското разпространение на положителните случаи на бяс при лисици в ЕС за 2016 г. е показано на фигура 1.

Легенда: AL: Албания; BA: Босна и Херцеговина; FYRM: Македония; ME: Черна Гора; SR: Сърбия

Фиг. 1 Географско разпространение на положителните случаи на бяс при лисици в ЕС за 2016 г.

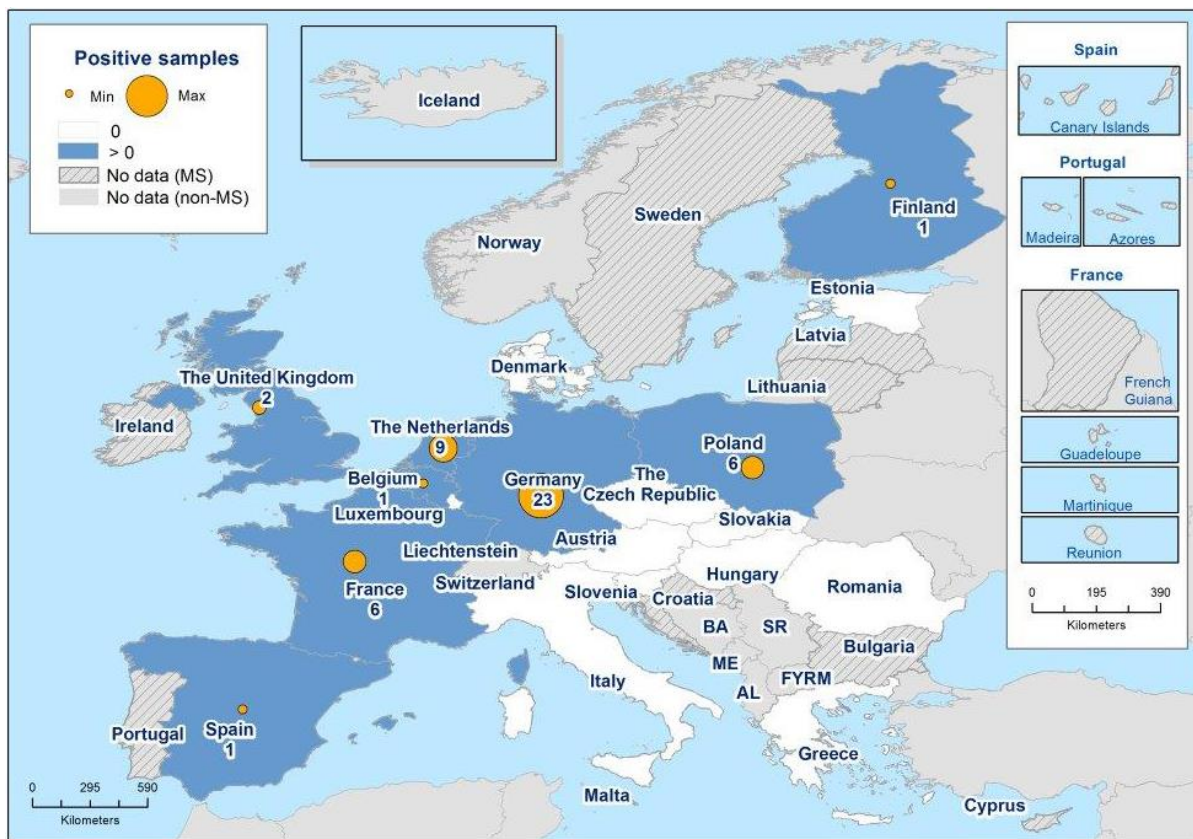
- Миецки мечки (*Procyon lotor*) и енотовидни кучета (*Nyctereutes procyonoides*)

През 2016 г., 7 ДЧ (Чехия, Естония, Финландия, Франция, Латвия, Полша и Словакия) са докладвали данни от надзора на бяс при миецки мечки (*Procyon lotor*) и енотовидни

кучета (*Nyctereutes procyonoides*). Установен е само един положителен случай при енотовидно куче в Полша (от изследвани общо 1 172 проби от диви животни).

За 2016 г. са изследвани около 2 000 проби от диви животни (други освен лисици и миешки мечки) от 15 ДЧ и 2 трети страни, което е с 40 % по-малко в сравнение с 2015 г. Основни видове диви животни, обект на проведения надзор са язовци, елени, гризачи, рис, лос, семейство порови, вълци, мечки, зайци, таралежи, вълци, диви свине, катерици, видри, бодли, диви птици, къртици, диви котки и други. Няма установени положителни случаи на бяс при този вид животни. От 2013 г. до сега се наблюдава тенденция на намаляване на положителните случаи на бяс при диви животни, други, освен лисици и енотовидни кучета в рамките на ЕС.

Проведен е надзор, през 2016 година, за установяване на *Lyssavirus* при прилепи в 20 държави, 19 от които членки на ЕС. Резултатите показват 3,5 % положителни резултати (49 от 1 405 броя изследвани прилепи) в 8 държави (Германия, Холандия, Франция, Полша, Великобритания, Белгия, Финландия и Испания). *Lyssavirus* е доказан в 20 от 49-те положителни проби от (Белгия, Финландия, Холандия, Франция и Испания). За Белгия това е първият случай на доказване на EBLV-1 при прилепи и втори случай на EBLV-2 при прилепи (*Myotis daubentonii*) във Финландия от 2009 година до сега. Географското разпространение на докладваните положителни случаи при прилепи през 2016 г. са показани на фигура 2. Всички случаи във Франция принадлежат към EBLV-1, докато тези в Великобритания са EBLV-2.

Легенда: AL: Албания; BA: Босна и Херцеговина; FYRM: Македония; ME: Черна Гора; SR: Сърбия

Фиг 2. Географското разпространение на докладваните положителни случаи (EBLV-1 и EBLV-2) при прилепи в ЕС през 2016 г.

Бяс при домашни животни:

През 2016 година, 16 ДЧ са докладвали резултати от изследване за бяс на общо 714 броя проби от домашни животни (говеда, дребни преживни животни и еднокопитни), което представлява 23 % по-малко в сравнение с 2015 г. 10 от тях (1.4%) са с положителен резултат (1 случай при кон в Полша и 9 – при говеда в Румъния).

Резултати от надзора на заболяването при домашни месоядни животни (кучета и котки) са докладвани от 24 ДЧ. Изследвани са общо 500 проби, от които положителни резултати са установени в Полша (2 случая при кучета) и Румъния (един случай при куче и 2 – при котки). Трябва да се отбележи факта, че всички положителни случаи са доказани при животни с клинична симптоматика.

Дискусия:

Резултатите от надзора на беса през 2016 г показват, че заболяването остава ендемично при домашни кучета и котки и в популацията от диви животни в Източна Европа, с докладвани положителни случаи в Полша, Румъния, Унгария и Сърбия.

Наличието на заболяването при домашни и диви животни представлява риск за хората. Ефективна стратегия за превенция на беса при хора е прилагане на мерки за

ограничаване и ликвидиране на заболяването, чрез ваксинация и контрол на популацията от възприемчивите домашни и диви животни (кучета, лисици).

Резултатите от проведения мониторинг за установяване на вируса на беса (Lyssavirus) при прилепи, потвърждават ролята им като резервоар на инфекцията, както и целесъобразността от прилагане на програми за надзор този вид бозайници, което се очертава като приоритет за повечето ДЧ. Установените положителни случаи на Lyssavirus при прилепи в Белгия и Финландия, както и увеличаването на броя на положителните резултати при прилепи от 1,4 % през 2012 г до 3,5% през 2016 г., потвърждават факта, че рискът за общественото здраве не трябва да се подценява.

За намаляване риска от разпространение на заболяването от популацията от прилепи е препоръчително провеждането на ваксинация на хората, ангажирани с лов на прилепи и информационни кампании за съществуващите рискове.

Препоръчително е да продължи изпълнението на програмите за надзор на беса при хора и домашни животни, включително в държави, в които заболяването е изкоренено, поради съществуващия риск от ре-интродукцията му от ендемични страни и региони, чрез нерегламентиран внос на животни.

Изготвил:

д-р Лиляна Полихронова

главен експерт в дирекция КРОКЦ на ЦОРХВ

25.01.2018 г.